

Bulletin européen

Anul XI, nr. 91

Mai 1982

Noi Tracii

Fondator: Prof. Dr. Josif Constantin Drăgan

VECHILE LIMBI BALCANICE ȘI REPERCU- SIUNILE LOR MODERNE

de Momčilo Savić

lece
Symposium Internacional de
TRACOLOGIA

ANTIQUOS PUEBLOS EUROPEOS
MIGRACIONES, INTER RELACIONES

16-19 de SEPTIEMBRE 1981

FUNDACION EUROPEA DRAGAN

Sala del Simposio, Paseo Marítimo
Calle Villo Dragan 7 PALMIA DE MAYORCA

Când ne ocupăm de limbile vechi balcanice, trebuie să recunoaștem că rezultatele obținute în secolul al XIX-lea n-au fost încă depășite. Cu alte cuvinte, cercetările actuale fac să fie îndoielnice rezultatele anterioare, fără însă să le poată dezminți. Nu putem să ne dăm seama de progresul făcut în acest domeniu din cauza lipsei de documente lingvistice. Tot ce s-a scris în volume întregi despre Pelasgi, Illiri, Traci, Daci și alte popoare a căror existență este atestată de autorii antici constituie un material destul de puțin util pentru cei care se ocupă de problemele lingvistice ale acestor populații. După

părerea noastră, una din descoperirile cele mai importante în acest domeniu este descrierea limbii etrusce, făcută de savantul bulgar V. Gheorghiev. Urmărind legenda Eneidei și recurgând la o metodă specială care se sprijină mai mult pe morfo-sintaxă decât pe fonetică, profesorul bulgar a reușit să demonstreze înrudirea dintre etruscă și luvită, punând în același timp în evidență relațiile intense dintre popoarele ce trăiau pe malul Mării Negre și pe coastele răsăritene ale Mediteranei înainte de epoca greco-romană. Pornind de aici un alt cercetător a vorbit despre o «piață comună» în acele regiuni, transpunând astfel înainte de era noastră situația economică și politică din Europa modernă.

Rezultatele la care a ajuns savantul bulgar se bazează pe existența unor numeroase documente etrusce care așteptau să fie descifrate, operație înlesnită considerabil de descifrarea precedentă a hititei și luvitei. În comunicarea noastră ne vom referi însă la limbile învecinate din Balcani.

Nu știm aproape nimic despre vechile limbi balcanice ce ne interesează aici, cu toate că dispunem de multe cunoștințe privind viața și obiceiurile Tracilor, Dacilor, Illirilor și ale altor popoare din această regiune. Migrațiile lor, care inițial se îndreptau din Europa către Asia Mică - așa cum ne informează autorii antici și descoperirile arheologice - ne sunt din ce în ce mai bine cunoscute. Cu toate acestea aspectele lingvistice au rămas încă un teren necunoscut și nici nu întrevădem posibilitatea rezolvării pe viitor a unei probleme care rezistă tuturor metodelor științifice de cercetare de care dispunem.

Iată de ce, părăsind metodele de cercetare, ne vom limita la schițarea unui cadru aproximativ al problemei ce ne interesează, urmând în acest scop o altă cale.

Cine vrea să conceapă în mod științific situația lingvistică și etnică ce domnea altă dată în Balcani, trebuie să renunțe la o serie de idei neîntemeiate. La începutul secolului trecut Napoleon I a întemeiat provinciile illire, din cauza unui imperativ politic de ordin administrativ, iar câteva decenii mai târziu a luat naștere o mișcare illiră destul de vag conturată, reprezentând o încercare de a uni pe plan cultural și ideologic Slavii meridionali. Aceste observații au găsit ecou în anumite opinii formulate cu privire la etnogeneza popoarelor balcanice de azi, în primul rând României și Albanezii, urmași ai vechilor populații autohtone, păreri ce ar putea fi reluate în legătură cu etnogeneza Bulgarilor și a popoarelor iugoslave de origine meridională. Dar interesul nostru principal este lingvistica și ea nu ne îngăduie să considerăm ca sedentari pe urmașii vechilor popoare balcanice, și în special pe Albanezi, deși teoria că ei ar fi continuatorii direcți ai Illirilor e susținută încă cu multă tenacitate.

Înainte de a prezenta punctul nostru de vedere și posibilitatea de a da o imagine globală a situației lingvistice din epoca precedentă romanizării și grecizării Peninsulei Balcanice, trebuie să reamintim insuficiența informațiilor privitoare la substrat.

Inscripțiile mesapice din sudul Italiei ne dau o idee foarte aproximativă asupra graiurilor illire de dincolo de mare; nu ni s-a păstrat nici măcar o frază. E îndoielnic dacă textele mesapice sunt de tip *kentum* sau de tip *satem* și numai despre albaneză și daco-tracă știm că sunt de tip *satem*.

Nu vrem să neglijăm marele aport adus de cercetătorii din aceste regiuni în domeniul lingvistic și importanța contribuțiilor lor în prezentarea problemei, dar trebuie să remarcăm că e imposibil să se ajungă la o imagine oricât de vagă a vechilor limbi balcanice ținând seama numai de toponimie, de onomastică și de rădăcini lexicale, în comparație cu alte limbi mai bine cunoscute; într-adevăr pe acest teritoriu s-au vorbit aproape totdeauna numai limbi indo-europene. Pe de altă parte, aceste metode nu sunt suficiente. Se știe de exemplu că toponimia ne poate înșela dacă nu cunoaștem bine preistoria, căci schimbările de toponime au avut loc mai ales în timpurile istorice, impuse de deplasarea populațiilor și de adoptarea treptată a unei limbi străine, de obicei o limbă de prestigiu (așa se explică atâtea calcule lingvistice) și uneori de acte administrative care niciodată n-au ținut seama de toponimele precedente. Cât despre onomastică teza noastră este bine susținută de numele de origine creștină în Europa și, recent, în Africa, datorită creștinării populațiilor de culoare.

(va urma)

VECHI ATESTĂRI DE CUVINTE ROMÂNEȘTI

de I. Roman

Săpăturile arheologice de la Murfatlar-Basarabi (Dobrogea) au scos la lumină, printre alte vestigii prețioase, pereții unei biserici cu inscripții care, după studiile publicate de specialiști până în prezent, datează din secolul al X-lea.

Inscripția care ne interesează în acest articol se află pe un stâlp din pro-naos și se referă la pelerinajul unui laic. Interpretată și apoi tradusă, inscripția sună astfel: «...s-a închinat nedostoinicul rob Simeon prima dată în luna *agust*, în 31...».

Deoarece se folosește persoana a treia (*s-a închinat*), se poate deduce că inscripția n-a fost făcută de Simeon, și că este posibil ca acesta să fi fost vreun feudal local, care a cerut unui călugăr sau preot din partea locului să-i menționeze venirea lui la biserică. Dobrogea fiind masiv populată de Români, cel care a scris însemnarea a folosit termenul popular românesc *agust* pentru luna respectivă. Inscripția cuvântului e clară și nu poate fi vorba de vreo «aruncare deasupra rândului a unei consoane sau vocale» (*v* sau *u*) cum s-ar putea bănuși, fenomenul fiind întâlnit deseori în documentele vechi.

Cum în limbile slave culte (restul textului este scris în limba slavă veche) nu există cuvântul *agust* ci *avgust*, *avgost*, iar în limba slavă populară această lună era denumită «*zarev*», rămâne de stabilit cu mai multă precizie apartenența cuvântului *agust* la limba română veche.

Consultând dicționarele de limbă română veche, observăm opinia comună a autorilor în privința cuvântului *agust*, considerat denumire populară a lunii respective, provenit din latina vulgară. Forma în care s-a păstrat acest cuvânt în limba populară îl apropie de celelalte limbi romanice (lat. *augustus*, de unde *augustus* și apoi *agust*).

Este interesant de arătat cum este menționat cuvântul *agust* de către B.P. Hasdeu în monumentală sa operă «Magnum Etymologicum Romaniae»:

«*agust* = a opta lună a anului gregorian, latinul *augustus mensis*, numită așa în onoarea împăratului August și care se chema înainte «*Sextilis*». Medio-latin (Du Cange); ital. și span. *agosto*, provenț. *agost* (Cihac). Cărturarii de astăzi zic *agust*, cărturarii de altădată ziceau *avgust*, întocmai ca în limbile surori din apus. Este de formă latină rustică».

Argumentele folosite în privința latinității cuvântului *agust*, atestat în secolul al X-lea, credem că sunt convingătoare și nu mai sunt necesare discuții.

Prețioase date în privința limbii scrise și vorbite în secolul al XVI-lea în Brașov (și chiar încă în secolul XV) ne oferă documentele germane aflate în Arhivele Statului, filiala Brașov. Scrise cu ortografia germană, o haină curioasă și improprie, cuvintele românești apar în documente cu elemente deosebite.

Unele sunt atestări unice, cu cea mai mare vechime.

Astfel, substantivul *trâmbițaș* (cu consoana *t* trecută la *ț*) este atestat de recentul «Dicționar al limbii române vechi», redactat de G. Mihăilă, ca fiind din anul 1508. În «Quellen der Geschichte der Stadt Kronstadt», II, p. 752, este atestat *Thrumbitasch*, în anul 1497.

Cuvântul *cioban*, despre care fiecare dicționar etimologic scrie că este de altă origine (turcă, sârbă, cumană, albaneză și origine necunoscută) și care nu este atestat în «Dicționarul limbii române vechi», apare în «Quellen...» în anul 1475.

De asemenea prepoziția *de la*, neatestată de «Dicționarul limbii române vechi» (care se bazează numai pe elemente slavone), este atestată în «Quellen... II, p. 200» în anul 1542 și 1543 (Dragomir de la Râmnic).

Cuvintele *fychor (fecior)*, *boyaro (boier) al popei*, *hoțul*, *păstor*, *valach* sunt atestate în documentele germane din sec. XV și XVI aflate în arhivele Brașovului.

Nume de Români scrise cu ortografie germană sunt păstrate de asemenea de aceste documente din cele mai vechi timpuri: *Gerge (Gheorghe) grămăticul* 1492, *Kores Pytter (Petru Coresi)* 1500, *Peter pastor (Petru Păstorul)*, *Petrascho (Pătrașcu)*, la anul 1497, *Serban pastor*, *Petro baczul (Petre Baciul)* la anul 1497, *Peter Olten (Petre Olteanu)* 1596, *Vyko (Voicu)* 1489, *Thuderan alu Poytro (Tudoran alu Petru)*, *Vladislav de la Albești* 1543, *Scherb de Zkeyen (Schei-Scăieni)*, *Onche de Zernyest (Unchiul din Zărnești)* 1547, *Albischor Valachus de Zernyest (Albișor valahul din Zărnești)* 1545, etc., etc.

Sunt atestate în aceste documente numele de demnitari munteni și moldoveni: *Bayda Postelnyk (Vaida postelnicul)*, *Nagy camaraș (Neagoe cămărașul)*, *Vlad Porkolab (Vlad pârcălabul)*, *Popeskul. Lugofot (Popescul Logofăt)*, *Ztantsul Komyschel (Stanciu Comișel)*, *Dragytsch Zpatayr (Drăghici spătarul)*, *Radul Armașul* (1546). Este interesant numele *Popescul*, despre care dicționarele Academiei spun că este de proveniență mult mai nouă (sec. XIX).

Cercetând numele negustorilor care se aflau la Brașov în jurul anului 1521, anul apariției primei scrisori în limba română păstrată până la noi, am găsit numele negustorului Neacșu din Câmpulung, la anul 1529. Acesta nu era singur, ci mai erau 5-6 negustori români din Câmpulung și din alte părți ale Munteniei și Moldovei; alți 30-40 care știau să scrie, purtau corespondență, și faptul că ni s-a păstrat numai o filă din cele scrise, nu înseamnă că nu au fost mai multe. Sunt înscrise următoarele nume: *Bogdan de Zutscava*, *Bukur de Kypina*, *Dragan de Bukurest*, *Dobre de Piteșt*, *Dragomir de Campolung*, *Dymitre de Rybnyk*, *Dymytru de Tergouistia*, *Frezylla de Ardgesz*, *Mosch de Campolongo*, *Manaele de Pytest*, *Manaylla de Tergovistia*, *Muytre de Ribnik*, *Mikul de Floytsch*, *Nikula de Tergoviste*, *Nagschul de Ribnik*, *Nag de Bukarest*, *Nastasse de Campolongo*, *Potro de Terguistia*, *Pylip de Campolongo*, *Petre de Buzov*, *Popa noster* (n.n. *Popa al nostru* - desigur din Schei), *Radul de Buckurest*, *Radul Tudoran*, *Scherban de Rybnyk*, *Serban de Albest*, *Tudor de Campolongo*, *Stephul de Buckarest*, *Vlad de Braylla*, *Yon de Piteșt*, *Ztan de Buckurest*, *Ztanschul de Tergovistia*, *Nakschul (Nacksul, Nagschul)*. «Quellen...», II, p. 173).

ISTORIE

Cu fiecare zi de pace,
Ce răsăritul ne-o aduce,
Istoria care se face
La neguri pune cruce.

E fiecare zi din an
O treaptă către viitor.
Sculptară, Decebal, Traian,
Prin lupta lor, acest popor.

De fiecare zi trecută
Legată-i vremea orșicui.
Neamul întreg nicidecum nu uită
Ce vămi trecu prin viața lui.

E orice zi cu sânge scrisă,
Izbânda greu a biruit
Istoria mereu ne-nvinsă
Nu va uita cum am plătit.

DECEBAL

Când Decebal sfârșitu-și scrise
Cu sângele etern, ne-nfrânt,
Urmașii, pururi și-i cuprinse
În al veciei legământ.

Un simbol al neatârării,
A pus în jertfa lui supremă.
Din munte până-n țărmașii mării
El s-a zidit în sfânta stemă.

Dacii vor duce mai departe
Către a vremii nesfârșire,
Neînfricați de nici-o moarte
Această dreaptă moștenire.

Iubirea lui de glie sfântă,
Ni-i pururea statornicie.
Chiar moartea nu ne înspăimântă,
E crez mereu care re-nvie.

Dumitru Dumitrica

LES MOMENTS ESSENTIELS DE NOTRE HISTOIRE VUS PAR UN ARTISTE

Nous présentons ci-dessous une série de reproductions d'oeuvres du peintre Alexandru Nestorescu inspirées au passé glorieux du peuple roumain, dont il a raconté en images l'histoire. Le peintre est né en 1925, à Braşov. Il se fit remarquer pour son talent, mais aussi pour ses solides connaissances d'ethnographie et d'histoire sur lesquelles s'appuient ses tableaux réalistes. Il est connu et apprécié aussi bien dans sa patrie, qu'en France et en Espagne où il a organisé des expositions.

Les *Daces* ou *Gètes*, «les plus braves et les plus justes parmi les Thraces», selon Hérodote, habitaient les terres comprises entre les Carpates, le Danube et la mer Noire dès l'Antiquité. Ils y forgèrent l'une des civilisations les plus florissantes d'Europe, contemporaine des civilisations grecque et romaine.

Les Daces croyaient à l'immortalité de l'âme et ils considéraient la mort comme le début d'une autre vie, à côté de Zalmoxis, leur dieu. Seuls les Daces qui formaient l'armée partaient à la guerre, et c'étaient des gens libres de tout le territoire, tandis que chez d'autres peuples, qui n'étaient pas attachés à la terre où ils vivaient, les hommes emmenaient dans les expéditions militaires les femmes, les enfants et les vieillards.

Peuple sédentaire, ils avaient pour occupations de base la culture des terres et l'élevage; les chevaux gètes étaient renommés, et les Daces étaient bien connus comme apiculteurs et pêcheurs; ils connaissaient aussi l'exploitation du sel et le travail des métaux. Ils faisaient des bijoux et autres objets de parure en or et en argent, frappaient des monnaies, travaillaient le cuivre et le fer. A l'instar de tous les peuples antiques, ils utilisaient beaucoup le bois et la terre cuite. Les Daces entretenaient des relations de commerce avec les colonies grecques de la mer Noire et avec les peuples qui vivaient alors dans la plaine pannonienne.

BUREBISTA - roi de Dacie (82-44 av. J.C.)

Les ancêtres des Roumains - les Daces - appartenaient à la grande famille indo-européenne des Thraces, les plus anciens habitants du Sud-Est de l'Europe. Burebista, sous la conduite duquel les Daces s'unissent pour former un grand Etat, était considéré dans une inscription de l'époque comme «le premier et le plus grand des rois de Thrace, maître de toutes les contrées au-delà et en-deçà du Danube», donc des côtes de la mer Noire jusqu'en Bohême. César lui-même, pensant que la force de Burebista devenait dangereuse pour les Romains, rassembla les troupes pour lancer une expédition en Dacie; mais la disparition des deux chefs, en l'an 44 av. J.C., fit tomber le projet de la campagne romaine.

LES BATAILLES ENTRE DACES ET ROMAINS

Au tournant du 1er siècle av. J.C. et du 1er siècle apr. J.C., l'empire romain s'étendait jusqu'au Danube. Voulant pousser plus loin les frontières, les Romains se heurtèrent à une résistance féroce des habitants autochtones, les Daces, qui combattaient héroïquement au nord du fleuve, bien qu'ils fussent surveillés de trois côtés par les armées impériales qui avaient envahi la Péninsule Balkanique, la Dobroudja et la Pannonie.

L'affrontement commença, et les batailles se livraient tantôt au sud, tantôt au nord du Danube. Deux fois, en 85 et en 87, les troupes impériales furent vaincues par les braves combattants daces. Mais la balance de la victoire s'inclina aussitôt du côté des Romains, sous l'empereur Trajan, dans les deux guerres menées en 101-102 et en 105-106. Les Romains, victorieux, infligeaient une lourde défaite à l'armée du brave roi des Daces et transformaient une partie de la Dacie en province impériale.

LA MORT DE DECEBALE

Sous la conduite de Décébale, les Daces opposèrent une résistance acharnée à la pression militaire de l'Empire romain, et plusieurs batailles se livrèrent entre le peuple dace et les légions romaines. Dans la guerre des années 105-106, les armées romaines, commandées par l'empereur Trajan, attaquèrent la Dacie de deux côtés, se dirigeant vers la capitale du royaume, Sarmizegetusa, qu'ils réussirent à conquérir après des luttes dures. Affrontant les Romains, les Daces mirent le feu à la capitale, et les chefs, dans un geste de résistance suprême, se donnèrent la mort. Le roi héros, Décébale, fut poursuivi dans les montagnes par les détachements romains. Finalement, il se suicida, pour ne pas tomber vivant aux mains des conquérants. La scène est représentée sur la Colonne Trajane, couverte de sculptures sur marbre décrivant des scènes des deux guerres contre les Daces (101-102 et 105-106). Elevée à Rome, au beau milieu du forum aménagé sur l'ordre de l'empereur, la Colonne Trajane, haute de 40 mètres, était un hommage à l'empereur pour la victoire remportée dans la campagne de conquête de la Dacie.

INTERVIU CU PROF. UNIV.
DR. ROMULUS VULCĂNESCU

LA SIMPOZIONUL INTERNAȚIONAL DE TRACOLOGIE
DE LA PALMA DE MALLORCA

Romulus Vulcănescu s-a născut la 23 februarie 1922, la București. A luat doctoratul în sociologia culturii și etnologie. A urmat și dreptul, iar după cel de-al doilea război mondial s-a recalificat profesional în fizică și chimie. După ce a predat ca profesor la o școală superliceală chimia și fizica s-a prezentat la un concurs la Institutul de Arheologie al Academiei, unde în baza lucrărilor publicate a ieșit primul, devenind astfel cercetător principal la o secție de etnografie și apoi șef de sector la Etnografie. Acest sector s-a mutat cu totul la Institutul de Istoria Artei și apoi la Institutul de Folclor, care a devenit Institutul de Etnografie și folclor. Paralel cu funcția de șef de secție, a fost numit secretar științific al Comisiei de Antropologie și Etnologie a Academiei RSR, comisie condusă de Acad. Ștefan Milcu. Din 1968 e secretar științific al Comisiei de Antropologie, iar din 1969 și până în prezent coordonator adjunct al Grupului de Cercetări Porțile de Fier.

Ce ne puteți spune despre activitatea Dv. științifică?

Din 1944 și până azi am publicat o serie de volume: *Fenomenul horal* (1944), *Etnografia: știința culturii populare* (1966), *Boșimani* (1968), *Incașii* (1970), *Etnologia juridică* (1970), *Măștile populare* (1972), *Coloana Cerului* (1972), *Atlasul complex «Porțile de Fier»* (1972, coordonator științific), *Drumuri și popasuri străvechi* (1974), *Dicționar de etnologie* (1980), iar la începutul anului 1981, *Introducere în etnologie*.

În anul 1972 (până atunci am participat la vreo 30 de reuniuni internaționale) am fost numit de americani în Comitetul Internațional al Uniunii Internaționale a Științelor de Antropologie și Etnologie ca membru permanent. Această Uniune ține de UNESCO. Din 1978 am editat și condus publicația *Etnologica*, care apare în limbile engleză și franceză.

Am participat la circa 30 congrese internaționale de specialitate de antropologie, etnologie, sociologie, istoria culturii, istoria științei, de artă populară. Am publicat peste 100 de articole în reviste din țară și din străinătate. Am în manuscris o lucrare de mitologie română (contractată de-

ja), un tratat de etnologie și eseuri de filosofia culturii. Am scris și șase piese de teatru și am fost premiat, înainte de război, de Teatrul Național din București și de Teatrul Național din Cluj.

Ce contribuții aduceți la dezvoltarea tracologiei?

În 1976, la al doilea Congres internațional de Tracologie de la București am fost numit secretar al secției de etnologie. În actele Congresului, care s-au publicat în trei volume, volumul al III-lea are și o parte consacrată etnografiei, folclorului și artei populare.

Cu ce comunicare vă prezentați la Simpozionul de la Palma de Mallorca?

Particip acum pentru prima dată la Simpozioanele organizate de Fundația Europeană Drăgan, cu o comunicare intitulată *Elemente daco-romane în cultura tradițională română*. Am urmărit să surprind acele elemente din cultura tradițională română, care se prezintă ca supraviețuiri ale unei faze mai vechi ale culturii române și am căutat să cobor până la etapa daco-romană din istoria poporului român, pentru a constata dacă aceste supraviețuiri se încadrează în cultura daco-romană, și pe ce linie vin. Sunt elemente dace romanizate sau elemente romane dacizate? Sau elemente daco-romane care au făcut simbioză? După ce am făcut această cercetare m-am întors de la trecut la prezent, ca să fac verificarea drumului parcurs de acest element. În alți termeni, am urmărit detectarea sincronică a elementelor, pentru a coborî diacronic în trecut și a mă întoarce cronologic în prezent.

Am participat și la discuții în legătură cu comunicarea lui Vl. Gheorghiev despre religia tracă și a lui I. Duridanov despre religia dacă și am susținut, în primul rând, că lucrările respective sunt inventare lingvistice de nume de divinități și eroi, fără considerații semantice și interpretările cuvenite. În al doilea rând am arătat că nu poate fi vorba de religie nici la Traci, nici la Daci, ci de mitologie. Pentru că religia are un corp de doctrină, un sistem de credințe, un reformator religios și o ierarhie profesional-religioasă foarte bine organizată și care este răspândită, de obicei, într-o masă mai mare de credincioși decât mitologia.

Am luat cuvântul și la comunicările lui Ovidiu Varga și a d-nei M. Carvalho-Buescu, care pornind de la mitul lui Orfeu, i-au adus fiecare o interpretare diferită. Unul pe planul evoluției istoriei muzicii occidentale, cealaltă pe planul evoluției temei orfismului în literatura occidentală.

Păreră Dv. despre Simpozionul organizat de Fundația Europeană Drăgan la Palma de Mallorca?

Cel de-al treilea Simpozion internațional de Tracologie, așa cum reiese din relatările participanților, și din însăși prezența mea ca etnolog, și-a mărit sfera disciplinelor care doresc să-și aducă aportul la dezvoltarea tracologiei în general. Consider că o participare interdisciplinară mai mare, în care să se

păstreze o pondere între discipline, este binevenită și va aduce indubitabil lămuriri și completări care vor servi cauzei tracologiei. Printre disciplinele care mai trebuiesc solicitate, cred că este cazul sociologiei, psihologiei, istoriei dreptului. Atmosfera a fost colegială, unii participanți au fost foarte activi în discuțiile care s-au purtat pe marginea unor comunicări, iar alții mai puțin activi, spectatori. Interesul este să fie toți antrenați. Cred că ar trebui afectate discuțiilor perioade mai lungi, pentru că în discuții ies mai bine în evidență lucrurile. Altfel, fiecare citește și pleacă. E preferabilă discuția în contradictoriu, fiecare pe poziția disciplinei lui, ca să nu mai rămână nelămuriri și pretenții de suprapunere. În orice caz, s-a observat că lingvistica predomină, urmată de arheologie; istoria a avut o prezență foarte redusă, iar etnologia a fost reprezentată de o singură persoană. Aș propune, din acest punct de vedere, să se stabilească un echilibru mai mare între discipline, pentru că, de exemplu, etnologia este foarte importantă, mai ales etnologia istorică: într-adevăr arheologia fără etnologie nu poate să răspundă la întrebările ridicate de tracologie.

RECENZIE

ALEXANDRU SĂȘIANU

MONEDA ANTICĂ ÎN VESTUL
ȘI NORD-VESTUL
ROMÂNIEI

ANCIENT COINAGE IN WESTERN
AND NORTH-WESTERN
ROMANIA

MUZEUL ȚĂRII CRIȘURILOR
ORADEA
1980

O valoroasă lucrare științifică

de N. Vasilescu Capsali

Editată de «Muzeul Țării Crișurilor» din Oradea, a apărut o lucrare de mare valoare științifică, atât prin materialul pus în lumină, cât și prin aparatul ce indică toate sursele de informare, dovedind munca perseverentă a autorului, Alexandru Sășianu. Este vorba de tezaurul inestimabil de monezi antice, descoperite în colțul de nord-vest al țării.

Numismatica vine, deci, să întregască datele arheologiei clasice pentru a ne da - după cum recunoaște autorul lucrării - «viziunea istorică de ansamblu».

Spațiul geografic al descoperirilor cuprinde Câmpia Tisei, cu afluenții Mureș, Crișuri și Someșul, cu zonele premontane și

depresionare ale Apusenilor și Carpaților Orientali, cu văile Ierudului, Barcăului, Zărand, Beiuș, Vad, Șimleu, Baia Mare, Maramureș.

Banii dacici, celtici, *dyrachium*, Apollonia, romani republicani și imperiali, dovedesc circulația intensă a bunurilor economice din această zonă unde elementul autohton - Geto-Dacii ca și Romanii cuceritori în secolul al II e.n. - au menținut nu numai fenomenul unității, dar și pe cel al continuității în spațiul carpato-danubian.

Repertoriul întocmit de Al. Sășianu cuprinde un număr de 326 acțiuni (tezaure sau descoperiri izolate), provenite din 164 localități și însumând peste 10.000 monede. Printre ele se află și tetradrahme

grecești, găsite alături de monedele dacice și celtice.

Sunt incluse în aria geografică localitățile Stăncuța, Buteni, Turulung, Chișineu-Criș, Rozalvea, Agrișul Mare, Tulgheș, Buteni, Sighetul Marmației, Șilindia, Medieșul Aurit, Temeșești, Sănicolaul Român, Toc, Chercheluș, Feniș, Pecica, Almaș, Oradea. Alte tipuri de monezi au fost găsite în localitățile Mireșu Mare, Crișeni-Berchieș, Tonciu, Huși, Vovriești, Epureni, Grozdova, Jiblea, Ramna. S-a dovedit că multe dintre ele provin din atelierele existente în secolele dinaintea erei noastre în vestul Transilvaniei.

A fost delimitată și zona în care au fost emise sau au circulat 7 tipuri de monede între Mureș, Carpații Apuseni și Tisa, dar și un cadru hunedorean legat de complexul Grădiște-Costești.

Autorul trage concluzia (raliindu-se la constatările mai vechi ale istoricului C. Daicoviciu), că în secolul I î.e.n., monetăriile dacice își încetează activitatea, lăsând circulație liberă monedele romane, devenite obiect de schimb universal.

«Inmulțirea denarilor romani în zona vestică a Daciei coincide - afirmă Alexandru Sășianu - cu apariția statului dac centralizat sub conducerea lui Burebista, în care s-a dezvoltat o intensă activitate economică și socială.»

Iar descoperirea monedelor imperiului în aceeași zonă geografică (în număr de 367, emise în secolele I, II, III și IV) dovedește intensitatea relațiilor comerciale dintre populația autohtonă și lumea romană.

Unele monezi sunt dinaintea erei noastre, deci pe vremea lui Augustus, bine reprezentată în

tezaurele mixte, de la Salonta și Șimleul Silvaniei. Iar după cucerirea Daciei de către Romani, avântul economic al noii provincii implică și zonele neocupate de armata imperiului și deci necolonizate, unde «Dacii liberi» continuau să dea numeroase lupte.

«Cauzele îngropării tezaurelor terminate cu emisiuni de la Commodus și Septimius Severus (afirmă Al. Sășianu) au fost puse pe seama migrării Geților dinspre nord spre regiunile nord-pontice».

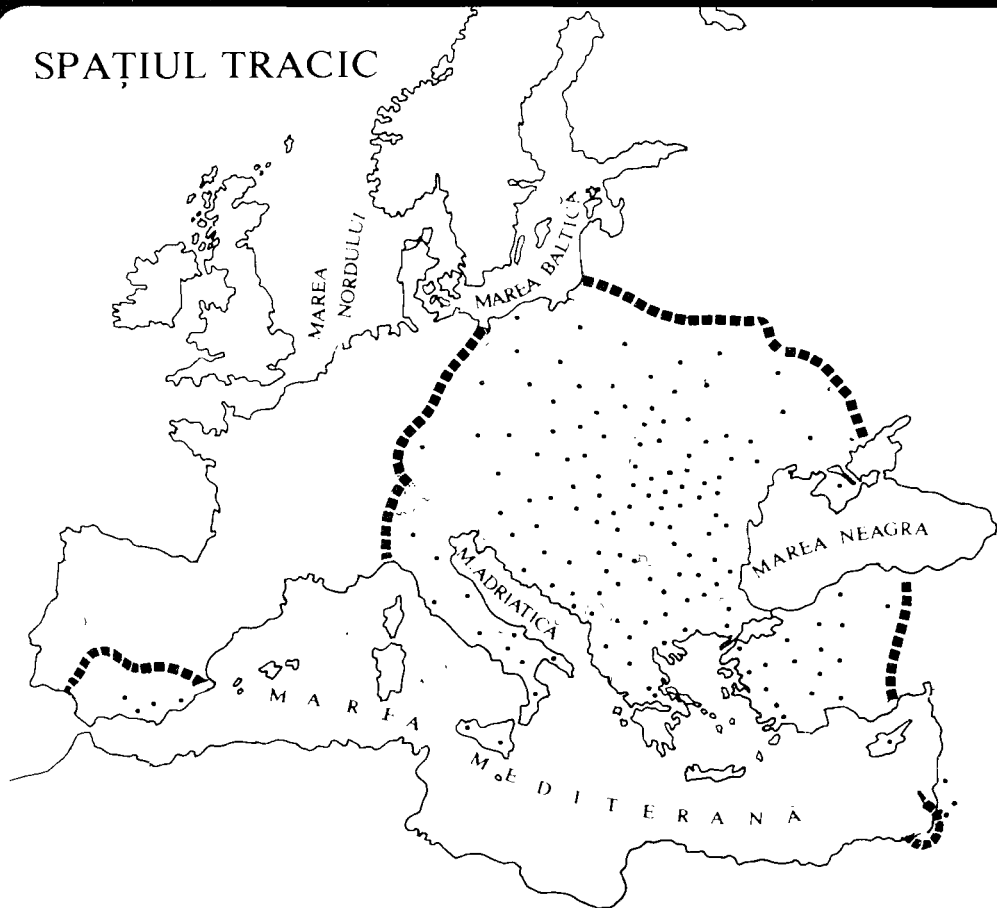
Ultimele emisiuni din timpul lui Honorius și Severus III (395-453 e.n.) și altele de sub Theodosius II, cu monezi de aur (solidi), sunt considerate drept «stipendia» și «donativa», acordate de romano-bizantini Goților și Gepizilor.

«Timp de 8 secole (IV î.e.n. - IV e.n.) circulația monetară din această zonă a avut un caracter neîntrerupt și unitar, oferindu-se o imagine fidelă a gradului de dezvoltare a civilizației dacice în epoca preromană, apoi în epoca romană și postromană» - aceasta este concluzia pertinentă pe care exigentul cercetător Al. Sășianu o trage din analiza bogatului tezaur găsit în zona vestică și nord-vestică a țării noastre.

Deci, un argument de nezdrun-cinat de nici o altă teorie asupra permanenței unei vieți economice, a continuității și unității culturii materiale dacice și daco-romane, al persistenței și continuității elementului etno-cultural local».

Traducerea în limba engleză a textului românesc, ca și amplul «Repertoriu de descoperiri», ilustrat cu 31 de planșe, cu reproducerea monezilor găsite, imprimă acestei lucrări un remarcabil nivel de seriozitate științifică.

SPAȚIUL TRACIC

Tracii sunt neamul cel mai numeros și mai răspândit din lume, după cel al Indienilor (Herodot)

<i>M. Savić:</i> Vechile limbi balcanice și repercusiunile lor moderne	1
<i>I. Roman:</i> Vechi atestări de cuvinte românești	4
<i>D. Dumitrică:</i> Poezii	6
<i>A. Nestorescu:</i> Les moments essentiels de notre histoire vus par un artiste	7
Interviu cu Romulus Vulcănescu	11
<i>N. Vasilescu Capsali:</i> Moneda antică în vestul și nord-vestul României	14

NOI TRACII

Redactia: Via Larga 11, Milano

Direttore responsabile: Sabino d'Acunto

Direz. Foro Traiano 1/A Roma Reg. Trib. Roma n. 17282 del 31.5.78

Rivista mensile - Spedizione in abbonamento postale gruppo terzo (70%)